

terialitat [Llull]; *materialisme* i *materialista* [Lab. 1840]. *Materialitzar*; *materialització*. *Madrenya*, pres del cast. ALMADRENA 'esclop' (DCEC/DECH).

Medís degué designar primerament diverses peces de fustam d'ús nàutic: per la *Cròn.* de Jaume I sembla que es devia aplicar als pals enseuats per on llisca una embarcació en varar-la o eixaugar-la, car se'n serviren els assetjants catalans per fer-hi avançar per damunt una màquina de guerra: «haviem lo fenèvol Nós appareylat de *madiç* untat, que pogués anar aenant cant Nós fer volguéssem aenant», *Cròn.* (Ag., 459.4);¹ després s'ha aplicat a una peça del costellam de la barca. Com que tant en un paper com en l'altre el mot s'ha d'usar quasi sempre en plural, és natural que se li aglutinés la -s del plural, i que aviat se li formés un nou plural *medissos*: com *senassos*, *mollassos*, *crusos*, *nusos*, car el resultat normal de MATĒRIUM hauria hagut de ser *madir*, plural *madis* (-rs > -s) des del català antic.

Es tracta, en efecte d'un equivalent del cast. *madero* 'peça de fustam', 'fust'; terme nàutic en les altres llengües, segons Jal: venec. *mader*, fr., prov., llgd. *madièr*, genov. *majer*, it. *matera*; sard campid. *madèra*, *marèa* f. «legname curvo per le barche (Spano); it. naut. *madière*, il pezzo di mezzo d'ogni costa, che ne forma il fondo» (Tommaso, Petr.); a StPol m'ho explicaven com 'els arcs que formen el costellam de la barca per sota dels corredors', continuats cap amunt per les estameneres, que surten per damunt dels corredors, en la part inferior de l'orla (cf. *EntreDL* III, 190); un mestre d'aixa de l'Escala explicava que (potser només en barques més grans?) els medissos només eren un reforç més curt que l'estamenera (que donaria la volta sencera) i el conjunt se'n diu *quaderna* (1937); és també eiv.: «*madis*: costilla de buque, quaderna», PzCabr.

Hauríem pogut creure que la forma *medis* fos una mala grafia oriental per *madis*, però realment sembla que en l'occidental també es pronuncia amb *e*, vist que Moreira porta *medissons* pl. en *Folkl. Tortosí*,⁴⁰ p. 15. Degué haver-hi contaminació per part d'un descendent de *MEDIUS* puix que l'it. *madiere* es defineix «pezzo di mezzo», i com hem vist el nostre tampoc puja més amunt del fons o part central de la barca, cf. d'altra banda el *paramitjal* de PARAMEDIALIS (l. c., p. 191). Hi ha encara Agde *amádye* m. «costa (della nave)», Ragusa *màdijer* m. «tavola del fasciame» (Deanović, *ARom.* XXI, 272), Lípari *li liḡti matiḡri* 'costelles travesseres laterals' («seitliche Querrippen», VKR III, 358).

Com a continuació de MATĒRIA, en l'acc. bàsica de 'fusta', quedà el citat mot luso-castellà, l'àrea del qual es prolonga fins a l'Alt Aragó: d'on el masc. *madero* a Echo (per a una peça de bóta o de conducció d'aigua), *madera* allí mateix per a la de l'aixada o per a un soc de tallar, a Bielsa per al cèrcol de la formatgera; i no és gens estrany que així atribi fins a la nostra Ribag. (Roda, 1957), i per a la que tallen en el bosc, a Benasc (1965). Més a l'Est esperaríem *madira* com a resultat fonètic, i de fet ja hem vist *madirri* en el

precatalà de la Vall d'Assua, però també trobem *madira* en un doc. cat. de 1040 «casales cum ipsa *madira*, parietes, guttas et stilicinius» (CaCandi, *MiscHisCat.* I, 77).

En canvi ja hem de pensar més aviat en un castellanisme quan sentim *madera* per a tota fusta en molts punts del P. Val. zona central (fins a Sallent de Xàtiva, per a la d'un cano, 1962), car si fos mossarabisme esperaríem fonèticament *matiera (o cosa semblant) com a resultat; és veritat que ja llegim en JRoig «no febrejau, / ni serà res, / de fredor és: / sobreposada, / cuyta 'n cendrada / *madera*, crua, / lo vent desnua; / rajola, teula / calda, meteu-la / sobre lo mal» (*Spill*, 8165) on es pot sospitar un castellanisme tècnic de manescalia.

D'un representant pirinenc del derivat MATERIAMEN, germà del fr. *merrain* 'massa de fusta', es deu tractar en la forma *mairam* que amb el sentit secundari de 'mena, casta' recull *AlcM* a l'Alta Ribag. (Bonansa) i amb el de 'desgavell, conjunt de gent o coses' a Tortosa. En el gascò de l'Alta Bigorra *mayram* designa el fustam d'un rai (Camelat, *Beline, Les Amoureux*, p. 6); mentre que a la Vall d'Aran *mairá-se* es diu de la fusta de bosc quan es consumeix o podreix per massa vella o humida (més aviat costà això que no MACERARE).

¹ Com que en tenia nota ja ben compresa des del meu primer tempteig filològic de 1922 vaig veure amb astorament que Giese (VKR I, 147) volia veure-hi un trineu o un cubell («kufe»), cosa tan impossible «sprachlich» com «sachlich».

Matern, *maternal* (en lloc d'això, *maternívol* no és més que un disbarat individual), *maternitat*, V. *mare*

MATI, del ll. MATŪTĪNUM abreuament vulgar de TEMPUS MATŪTĪNUM 'hora matinal'. □ 1.ª doc.: tant *mati* com *maiti* es troben des de la fi del S. XIII.

L'un i l'altre apareixen en els manuscrits de les obres de Llull: «Con jaus en ton lit e ous lo seny qui sona --- lo bon àngel te consella que t leus e que vajes fer gràcies a Déu qui t'ha creat, e donat lo *mati*, e lo lit on has jagut la nit, e lo maligne sperit te consella que dormes ---», però també «al *mayti* en seràs levat ---» (*Do. Pu.*, ed. Gili, 278, 224), potser més freqüent (p. ex., p. 252). *Maití* es troba antigament en textos de matís nòrdic o occidental, i *mati* més aviat en els de llenguatge central i meridional. Així tenim *mayti* en els *Set Savis* (vv. 1478 etc.); sovint en Desclot (llista d'exs. en *NCl.* v, 219). D'altra banda, *mati* en els *CostTort.*, *LlegRimSev.*, Muntaner, Eiximenis, BMergete, JoMartorell, JRoig, JnEsteve, *Somni de Joan Joan* etc. Però *maití* predomina encara en el Ross. en el S. xv: «la dita jornada, a 8 horas de *mayti* ---», a. 1461, també 1435 (correspond. de Perp. amb Bna., *RLR* LI, 281; XLIX, 275), encara que avui s'ha estès *mati* per aquella banda. Molt corrent és des del principi que, en aqueixes zones, es vacilli ja entre les dues formes des dels orígens literaris: malgrat el fort matís occidental del vocabulari de la *Cròn.* de